

ACC. N:R. 4394

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Öland
Landskap: (Småland) Östergötland Upptecknat av: Hanna Ljögren
Härad: Hättbo Adress: Lovnsburgsgat. 22, Kalmar
Socken: Köping Berättat av: ang. i sand.
Uppteckningsår: 1932 & 1934. Född år 1862 i Böda

Uppteckningen rör	sid.
Gökatta	1
Visa om Jesus ö. synderskan	2-4
Julbyken.	5.
Julstakten.	6.
Julbyggden.	7-8.
Julbruket.	9-10.
Ljusstöpningen till jul.	11-12.
Julungöring	13.
Granar ö. ljus i kyrkan vid julen.	14.
Lund ö. bräckt granis på golvet.	14.
Julungöring i ladugården.	15.
Utfodring vid julen.	15.

Skriv endast på denna sida!

24 sid.

ACC. N:R.

4394

1
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap:

Upptecknat av:

Härad:

Adress:

Socken:

Berättat av:

Uppteckningsår: 1932

Född år

1862 i Båna

Uppteckningen rör

"Gökarna"

gär har jag hört talas om Gökarna, för när
jag kom hit till Kalmar.

Varifrån staden, tager ungdomen ut i stora
skolar, mycket tidigt på morgnarna
ut till skogen, ängar, och hagar, för att häm
gåskan gata. De fara med sig förfästrningar
om många klug och äta, och dricka, och leka må
ga roliga lekar, och trossa på göken, och de
skakar denna utflukt på Gökarna. Jag vet
ej hur Gökarna priss på andra höften.

	sid.
Utdelning till de fattiga dagen före julafton.	16.
Bungöring.	16.
Julgrannen o. dess klädsel.	16.
"Doppning" i kopparkittlar.	17.
Julkappsutdelning.	18.
Skandil i gröten.	19.
Julkalasen.	20.
Vävarna skulle vara blehta till "värferdan."	21.
Om något skall bli blekt, ska det blekas med jul och "värferlid."	22.
"Värferdagen den dyra, där kricksnar både mask och myra."	22.
Brunna bövar sattes Budardagen	22.
"Isolunden", - stor sten i brant.	23.
"Svarta männen" el. "Svarta hästen" - en sten.	24.

ACC. N:R. /4394

2
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: *Flamma Sjögren*
Härad: Adress: *Lundsbergsgatan 22*
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år *1862* i *Båda*

Uppteckningen rör *En del av en gammal visa*

om Jesus och synderskan.

Och Jesus sade till synderskan så:

*"Goddag Maria, jag dig nu äga mig
Solen skiner så vida*

*I sin synda harer du begått
Mitt under huden den gröna
Du skall bli en uti ökenen gå*

** Solen skiner så vida*

Sura bär och baka bröd

Mitt under huden den gröna

*Det skall vara din bästa mat
Solen skiner så vida."*

Skriv endast på denna sida!

"I bland omma, och chokor mig
Solen skinner så rida
Och skall du kvara din spatseregång
Allt under huden den gröna."

Kör sju år i gogen omma gör
Solen skinner så rida
Mr öknens ut, och syn på gogen för
Allt under huden den gröna

"Om säger till gogen:
Bland omma och chokor mig
Solen skinner så rida
Och varit som jag vandrat i bland roor mig
Allt under huden den gröna."

jag kom till en socken i Östergötland då jag
var tjuv och Holmen heter östra Berg. jag kom
dit den femte maj 1846, och några dagar därefter
hörde jag denna gamla visa sjungas av en gammal
man som hette som Petrus och hette Magret i sin
Hälsingeberg. jag såg honom aldrig mer. jag kunde
ej skilja då det hörde jag mig längre från och tiden
annars hade jag velat uppr den. Den var lång
re men jag kommer ej ihåg flera ord för den.

439
gulbyken

lederna i en gammal
västgård i Köping på
Slack år 1685.

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En stora gulbyken måste jag som barn
jungen vara med om från bryggan och till slut.
Det var att stiga tidigt upp då det skulle bygas
Klaskan två på morgonen skulle vi vara försiga
att byga med tvättringen sedan var det att
hålla på till Klaskan när den längre på bryggan
sedan var det att vara byken hela natten. De sto-
ra Kar hade vi nästan jämt. De linsten klappade
byken vid brunnen det var att hämta vatten i stora
bakar, alla Kar och skåp, och klappade mycket. Det riktigt
rändes om händerna då det var starkt köld. En så
stor bys har ej de fjärr som nu finns aldrig
sett.

gubelst 4394

7

Det var även stor gubelst, den byggde man
tidigt på morgnen som byken. En stor axo
eller två ungnar, samt två stora svan slaktades
alltid. Alla får och gris slaktades tidigare på hösten.
Så kom det stora kumagiet som tog lång tid innan
allt blev färdigt. Det gjordes gjin eller åtta sorters
kum. Vi hade ett tvättställe med ett hocka ut
kört, det fanns ingen kättkärut utan allt måste ha
kats igen och rullkärut och stoppa alla sorters kum
genom så kallade kumkär. Satt som skulle rökas
av skinken, och kum röktes hemma i Röstgrödan
det hälls på med i vedkret. Det hemsödes hem
stora kass av nybyggd euris så stora botten en tunn
na och en ställning av tegelstenar gjordes och på
den sattes den bottenissa tunnan Euris lades under
doppet i vatten får att gå taga eld, sedan hängdes kum
och skinken i tunnan med sken över.

Skriv endast på denna sida!

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4394
gyltbröggden 10

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gyltbröggden bärgades strax efter slakten och ett
par eller tre skeppor malte maldes. Det mattes
den maten i stop i en stor färdent kopparskittel
med så mycket kallt vatten så det var rik-
tigt genomblott. Det lättes även med ett tyg åt hem-
manat slänga ut. Så koktes vatten upp och
hålls över en kare i enghalm som delades sånder
till viskor som lades i botten på det stora brögg-
karet och det blott mattes som kändes "syft", lägs
på karnviskorna sedan kokades vatten och ätos ännu
"syften" för att nima ut och sedan äter äss i bröggkotteln
och till slut på "syften" i många, många timmar,
tills vatten var brunt och såt som tjög. Då den var
sat och stark nog ätos den i kotteln och till slut ett
par timmar, den ätos sedan upp i en stor fä-
rdent kopparskittel på ett karna, då var det allvint
vi blandade då gäst för att ge det som staldes att

Gåsa till det var ett stort lag av skum. Man
sade då att "lät" sig. Då var det att tappa det i
ett ankrar och tillsluta det med en träslugg som
murades igen med stadigt tillagad deg för att göra
ett för vedna, sedan var det att tappa lät på ena
samma plaskan. Det lades ett par eller tre reor
i varje plaska för att det inte skulle surra. Det
brukades och hantades och såg sig till friskt och gott
till Pöskan. Sedan "cräskan" efter lät blev beord
lät på samma vis så blev den väntan "gedd", och lät
eller tappat på ett annat ankrar, vi ligger då i den
Ankrar. Lät lät lät i väntan och lät sedan efter beord

guldbrakt
8 4394

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så kom guldbrakt det var guldbrakt det var
huru terna groft rågnyt lades i och koka och
ten som en hel del hummin hade koka i, och
sin mjölet, och med ett deg rodn och degspade
uttrödes degen till den hure koka som koka i seden
men för att stå och vatten då som skulle koka
och ställa utt guld i många timmar för att stå
då och guld sedan var det att stå i de stora krukorna
och då de guld i de stora krukorna var de utt
och de guld i de stora krukorna var de utt
de stora krukorna behandlades på samma sätt
men det var siktat rågnyt, idem, somt koka.
Vattenbrakt var även utt rågnyt men behan-
de ej "stas" utan arbetas till deg spade koka
som togs undan vid koka, den vattenbrakt och koka
och koka, och koka, och koka, och koka, och koka
att guld och koka till koka, koka, och koka.

Det vita råghvet bakades och ritet rågmjöl med
mjölk till degen och bakades ut till runda bröden men
länga bullar som bakades "levan"

Älvetbröd bakades flera angägar i många olika former.
Bullar och ringlar, och flätor och "levan" och smussar, och
andra former till gillverden, det var många sättas frän
Mysdalen i gylvetbrödet, Lapparna, och Mandel, och Karsenmen
na, och kakor, ägg, och smör.

Så blev det stora brödet och ant smitbrödet, det var så många
sätter så det skulle gå åt en lång tid att tälja upp.

Guldgiestörningen.

När stiftet var avslutat, så skans all tid
och snåltes för att sedan begynte till att stöpa
guld. Det stöptes stora mängder av guld.
Vi hade ett "en" guldskett och guldmynt
guldskett, som stöptes i olika mängder och
och sundas och hängdes även en guldskett. Det fick
liv att vara en stor rida med sidans städer.

Sedan trädde de andra vakterna på en stads
i denna omkring till på varje stads. På varje stads
fästades i ändan en stor tung spids för att på den
slå. Det trädde tillsammans andra till och
och till de stora vakterna genom guld. Andra
och till de tillsammans även till. Det stöps
tes stora mängder av guld. Alla barnen
hade var sitt stora guldskett framför sin guldskett på
det stora guldskett. Alla guldskett även var sitt.

Att stöpa gisen var ett svårt arbete, måste
stöps förhållande till annars blevo de "blånga".
Täljen värmdes upp i en stor kittel och förs
ej varn bekande så hålades den i gästjärnen
en stor avlång träbelja med tjocka, grova trä
band, ymband var ej nog starka. Då doppades
gästjärnen med utvorna påtända så många
som gisen skulle vara tjock till. En, och en
sticka i såndes doppades i den varma täljen tills
alla stickorna var doppade så var det ett brya med
de första igen tills de alla fått den strobok
och tjocklek som önskades. Sedan brändes med
att stöpa "dunkar". De doppades blott några gånger
och begagnades att lysa sig med samt man gick
fram. I stället, och lodugast begagnades aldrig
annat än hemstöpta täljgiss på den tiden.

guldengöringen 4394
14

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

guldengöringen var även mycket iordning. Alla guld-
na i det stora huset skulle tvättas, städas och skrypa
Bländanta skulle de laga på alla de stora fönstren
i guld-tid. Alla guld i två våningar hade sina
mattor endast gjungmattor. Gulderna skulle även skuras
bländanta. Tavlorna, möblerna, bländarna m. m.
skulle vara guldfärgade. Vi skulle så mycket göra
Ett guld-tak, som var gjutet av teltinn-plåt,
hade vi bländat med guld-tak-gränser och hängslen
Vi kunde gulderna som vi redan var i ruset om kasta
spillade fast så var det hela stora huset iordning och ved
och dess båda ännu guld-tak och ringar av stål-tid, som
var lagom att kasta iordning och iordning i dem hade vi
satt i ordning, och kyste oss kungen iordning på kungen att
sätta i ordning. Det kyste som iordning i det stora guld-
na som kaste var bländat med. Det var stora, starka
taflor som hjälpte oss sätta upp kungen på stället

guldgruvet i Yngelham

15

4394

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så hade vi fjärran som guldgruvet samt omkring
altaringen, och två stora gruvor på båda sidor om altar-
buddet. Så hade vi många stora bänkar som mycket
varma, samtliga varo plats för fyra hundra i och omkring
för två. Vi hade dem att ligga oss med då vi gingo
till guldgruvet.

Men i stället och badugård var även så fint till jul.
På golven ströddes vitt sand, och bakat grönis.

gästtädning i Långgården
16. 4394

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ute i stall, och i långgård hade även så gott
från gästar och djur. Många varmen på fäst
stall med de stora nygöta från västman-
lands, Minnetta, Hanna, Ledy, samt den lilla
ungfödan som gläntade i salen som det blåskäde
sitt. Gärde hade de som. Alla hästarna hade
så förvånade även den vita endan på galut och
det gråa under grannigt, de fanns och snarare
och sprutade med hovar. I gäststall fanns alla
hästarna äta så gott som på som ligger ute i de
underbara ängarna. Det fanns inget "skottstall"
som hade ligger så gott som på fäst från Ålands färd
ängar med tusen sorters underbara blommor. De
fanns även äta hovar så mycket de kunde. I endan
gården fanns alla djuren ligger ut med dem hästarna.
De observerade inte att det fanns som så gott
att dem, men de var alla så belåtna.

Matstodning, 4394
17.

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dagen före julafton skulle alla sitta i köping
och Egby sökte var sinna på att få sin jul
kost hvilket bekräftade att det fanns både alla saker samt
ett herrnastigt julguss var.

Omvänt i det stora huset skulle det vara rent och
blankt, och så fint så det glänste ömrat, icke
minst i det stora köket. Der fanns, och fanns en
sa matkuglänste som silver, och guld. Vi kläd-
de på borden den stora julgrönen som alltid
hade sin plats inne i stora salongen. En röd
kne barade hål i stämman rundt hela gra-
nen, och satte det länge ribben av trä och barade
hål i. Der sattes de största ljehalmen i
ringis i som brunn i många timmar,
ute i köket ställdes en stor julgrön fast
minde.

Så var då avslutat allt gästskänk, och på gäst-
aftnens morgon delades det stora "slagsbålet"
på Kållögatvets mitt, med alla siter av det
goda kringbådet samt Ölands Råstest, stark
sai det med i rummen, samt utgjordt små
samt tgarvats i den stora rumma kringbåden. Så kom
nu hela husets folk fjorton personer nästan
jämt ibland flera, var en del av alla som
kommer hem. Så begynde doppingen som
fördiggiad i två stora skinnade koppkottlar
det var fläck i den ena kotteln och vörning, och
flue i den andra, så var det gästskänk som nu avslutades,
det serverades i en stor äkta sikenhemma
den var ören färgad, med dult arkte med
brunna och blodvark, samt inskriftioner.
Också ingen middag den dagen, med på
slaget blaskan pyra skulle alla, både Herrskap och

tyrre, vara inne i Salangen, der gylgannen
redan var tänd och kaffebudet stod dukat
Ett stort bord vid en vägg var dukat för alla ba-
nen, både dem som vara ute i kolden och
dem som vara hemma. Ett var alla sortas
kåsar, och ost, och smör, och karameller, och
"Krokmissin", och mandlar, och valnöter m. m.

När alla vara samlade, spelade, och gick min
skatturda med sin horriga singlöst en gyl-
psan, så läste min hustru en gyllhet och
tolke, sedan druck vi kaffe, och åt de gyllens
alla goda sötta och kaffensbröd, och alla andra
sortas småröd. Sedan lyhörs vi på gyller av
alla slag, och hade en gyllig stund till
minns. Gyllensutdelningen sam varade
en god stund. Vi var som tyrrer men
ingen av oss fick råa sig, vi skulle alla läsa

20. 4394

19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sam framman. Prestinnan, och Lutherska kyrkan
risgrusgröt och kuttik, och därefter en stant
guldband ute i matsalen, där vi alla skulle ge
den goda guldmaten. En mandel lades i guld
sätten som vi alla som vara unga, var i
att få en pr. Så arto den heliga guldmaten
under mycket glädje och var och en gill för att få
söka sine en stund. Vi prisp gj såv länge, guld
ten började alltid klara sig på morgonen.
Vi måste vara i ordning strax efter klara sig på
guldmaten ty Gudatanten börje även i Egby
börje samna till klara sig. Det var lång
väg till Egby, och till långt även till Koping
börje. Koping och Egby var ett parstet.

ACC. N:R. / 4394

21
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Öland*
Härad: *Skutubä*
Socken: *Höfving*
Uppteckningsår: *1934*
Upptecknat av: *Helena Sjögren*
Adress: *Svenskugatan 22*
Berättat av:
Född år *1862* i *Böda*

Uppteckningen rör *Livet i en gammal lantgård*
Höfving på Öland år 1885
Jag har fört skrift om förberedelserna
till julen i den stora, vackra, lantgården
Nyttgård var den då, men alla gamla seder och
bruk användes.

Strax efter "jugandag" komt, börjades med att
spinna, och näva de många, och långa nålar
na som lades ut till blåkving. Vi måste vara
i vävstallarna, tidigt på morgnarna, ty de unga
nåvarna skulle vara klädda till "vårskolan".
Fram till och till "vårskola" då var den rätta
kläddningen, till dess bristande ring från skolan

Skriv endast på denna sida!

det lilla pojkebarnets kindablad, om något
skall bli beakt, och särskilt, så skall det blifvas
mellan gult, och "värfet", det var en sågen
över allt på Öland.

Sedan efter "värfet" började arbetet i den stora
trädgården, ty Ölands folk säga: "Värfedagen den
daga, då kindman både mår, och mår". Då var det
för oss att kindman till, och rappa till i den stora
gården, allen som varnade ut vid landsvägen,
och gå till i trädgården, och till, och så. Vi hade
särskilda dagar då samtliga skulle sitta i
gården, men jag minner mig mera än att bruna
barn skulle sitta. På den dagen, alla gånger i
trädgården gjordes i ordning och grusades, alla grasmattor
tor "suddas in". Mitt för stora trappan stod ett
gästestall, äppel och äppel, karades citronäppel
de var underbara. citronäppel som på det kindat
(Det var en av intressant. KE)

Den här lilla upptäckning handlar
om "Arvslunden". Arvslunden på
Öland s. k. - egentligen Arvslunden, eller
Arvslunda. - Något Sydöst om Boda-
hamn ligger ute på djupa vattnet en större
sten av befolkningen kallad Arvslunden.
Traditionen om nämnda sten, lär förskriva
sig från början av 1700-talet. - Traditionen,
sådan jag hörde den i min barndom lydde: En
morgon då ortens folk uppvaknade och sågo
ut åt Östersjön fingo de se en sten av väldig dim-
sion uppstå eller synas från havsytan.
Ingen hade sett den där förut. - Och andra
sidan när befolkningen i Arvslunda, blott
på mellersta Öland såg mot platsen där en stor
sten befunnits, fann den ej. Utan på stedsidans
det var den samma sten, som ligger i Östersjön
O. P. O. om Boda hamn. - Midsummar afton -
(Läkert 1881) bodde mina föräldrar J. L. och

Berättat av
av: Jemmy
Göyran-
-Andersson
Född: Boda-
Öland, den
1 Sept. 1870.

Ålder.
1285

Fremont om
San Jose
Calif.
U. S. A.
uppt. Dec.
4de. 1932.

Christina Gögren⁴³⁹ samt vi samtliga
barn i Fam. ut att beskåda stenen på
nåra håll. - den är; vill jag minnas av röd-
brun färg, med mera flat än kupig yta.
Jag minns att jag sträckt ut handen att räk-
tigt kunna taga på den gamla stenen.
Oförhörsdikt uttryckt av kustbefolkning.
I dag synes i Bro-lurmen "Lög. Det blir
då ombyte i vådret. - I "Böda-bukten"
eller mellan B. hamn och "Fuggebodan"
ligger en sten, ej långt från stranden, men ändå
på djupet vatten, den är långsträckt och svart, den
befolkningen kallas den "Svarta Stenen" eller
Svarta trästen. I början av 1900-talet drunknade
vid den samma en hummasägare, Jon Pettersson
samt en min f. d. skolkamrat, Nils Jonsson
se ortens barn kallad "Bro-Niss" eller Bro-Nils.
Han lär ha varit en av norra Ålands bästa
skyttar. (De voro båda från Norrböda by. Böda.)

24
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppf.
Dec. 4de
1932

av. Jenny
Gögeun-
Andersson.

Adr.
1285

Summit

over
San Jose
Calif.

4394

julkalender,
21

20

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De många, och stora, julkalender
togs sin början redan på juldagen, då
vara Högkunnade med familjer, samt Kyrkans
öfriga tjänstemäns hustrur, och armandagen
alla storbönder med sina familjer bjödna.
Sedan litet längre fram i helgen, bjöds
alla borgerskapets familjer. Nyårsdagen, kom
mer en stor del av riksbörnen för att önska
godt nytt år.